

VI.

EN GRUNDTVIGIANERS INDTRYK
AF EN VISITATS AF BISKOP MARTENSEN 1869.

Ved **Bjørn Kornerup.**

Skønt nedenstaaende Brev, omhandlende en Visitats af Biskop Martensen i Rerslev Kirke 1869, tidligere har været trykt², er det sikkert hensigtsmæssigt atter at udgive det efter Originalen³, dels fordi det hidtil kun har foreligget tilgængeligt i en som Privattræk offentliggjort Brevsamling, dels fordi det her kan ledsages af en fyldigere kirkehistorisk Kommentar. Brevet er skrevet af en ganske ung Mand, en ivrig Grundtvigianer *August Ludvig Schrøder* (*Skrøder*), der døde 1884 som Sognepræst i Haasum og

²) I: »Ungdomsbreve 1868—70 mellem Harald Holm og August Schrøder« [udg. af Rigmor Holm], 1948, S. 198—201.

³) I Harald Holms Privatkiv i Rigsarkivet. Tilladelsen til Benyttelse velvilligst givet af Frk. Rigmor Holm.

Ramsing, men som paa det daværende Tidspunkt virkede som Huslærer paa Conradineslyst hos Grev Adam Georg Ernst Henrik Moltke (1822—96) til Nørager. Brevet er rettet til hans nære Ven, den senere saa kendte Folketingsmand, Cand. theol. *Harald Holm* (1848—1903), en indflydelsesrig Personlighed inden for Venstre. Gennem Schrøders Skildring faar man et levende Indtryk af den Aversion, man fra grundtvigsk Side nærede mod Biskop Martensen, men ogsaa af det stærke Indtryk, som den imponante Kirke-mand maa have gjort selv paa mindre velvillige Iagttagere¹.

Det paagældende Afsnit af Brevet har følgende Ordlyd:

Konradineslyst d. 12 Juni [1869].

Kære Ven.

— — — — —

Forleden Dag² gav Bispen Gæsterolle paa Gennemrejse til Opbyggelse for Menigheden. Huha, det er noget forfærd[el]ig Noget, at Præsten skal der staa op og eksamineres i sine helligste Følelser. Den gamle Præst³ talte ellers meget rart og derpaa tog Bispen Ordet og talte meget smukt om Guds Kærlighed, et glimrende Organ har han, efter denne Tiltale begyndte han Katechisationen, som helt igennem var en Polemik mod den kirkelige Anskuelse og ledsagedes af lange Blik til Komtesserne og Rørdam⁴, som sad og vaandede sig oppe ved Altret. Der var noget Ful[d]endt

¹) En Skildring af en anden Visitats af Martensen — i Mern Kirke 28. Juli 1859 —, ligeledes opbevaret gennem et Brev, er meddelt af Martin Poulsen i »Næstved Tidende« for 15. Oktober 1948.

²) Den 4. Juni 1869.

³) Ole Johan Peter Gørtz (1812—80), Sognepræst i Rerslev-Ruds Vedby 1863—80.

⁴) Komtesserne Tekla og Marie Moltke fra Conradineslyst. — Thomas Ludvig Rørdam (1836—94), fra 1868 personel Kapellan i Rerslev, siden Sognepræst i Gamtofte. Om hans Præstetid i Rerslev se: Til Minde om Pastor Thomas Rørdam, 1895, S. 10 og Dagbogsoptegnelser af Pastor Thomas Rørdams efterladte Dagbøger, udg. af C. R., 1896, S. 33—53.

over det Hele, klart og afrundet var det, men det var et Lys uden Varme. Han katechiserede om Guds Ord og endte med stor Salvelse [med] at slaa fast, at Skriften var regula fidei, hvor paa han gav Ordet til den gamle Præst, som traadte frem i stor Bevægelse og til vor store Forbavselse spurgte, om der da ikke var et Guds Ord, vi skulde holde os til og som ikke fandtes i Skriften, og fik saa Børnene til med en Mund at bekende deres Tro. Til Slutningen ønskede saa Biskoppen at Ordet maatte faa Løb i Menigheden, og at *Lov og Evangelium* maatte prædikes i skøn Forening. Det Samme havde han skrevet i Kirkebogen. Det er en uheldig Stjerne, der hviler over Martensen, at han altid fremmer, hvad han vil undertrykke, hele hans Polemik f. Ex. her gavner ham ikke meget, for der er naturligvis kun meget faa af Menigheden, der forstod den. Rørdam, hvem det var rettet mod, blev naturligvis ikke omvendt. Han var ellers meget venlig mod R, derimod næsten ufor- skammet mod den gamle Præst. Flere Steder er han gaaet skrappt tilværks. I Udby har han forbudt et Tillæg og end- ogsaa forbudt dem at messe Troen fra Alteret, sammesteds har Provsten faaet en drøj Irettesættelse, fordi han saa for meget gennem Fingrene med de religiøse Stemninger¹. Et andet Sted har han givet en Præst en Næse, fordi han klagede over, at Kirkesangeren ikke vilde indføre nogle

¹) Sognepræst i Uby, Provst Carl Ludvig Jensen (1810—1902), jvfr. Kh. Saml. 7. R. I, 203 og Vilh. Beck, Erindringer fra mit Liv, 1901, S. 57—8. I Anledning af Martensens Visitats i Uby 1869 hedder det i dennes Visitatsdagbogsoptegnelser (Ny kgl. Saml., 4°, 3428, II): »Med Provsten har jeg havt flere Samtaler. Han har aabenbart fra Begyn- delsen været under et stærkt Tryk af [Vilhelm] Beck og Opvækkelsen og er gaaet ind paa at bibeholde en af den indre Mission udgiven, af V. Beck indført Psalmebog i Kirken, ligesom ogsaa den af Beck indførte Ritus før Velsignelsen fra Alteret ved Gudstjenestens Slutning at frem- sige Symb. apostolicum. Han har lovet mig at afskaffe begge Dele. Psalmebogen skal være indført paa flere Steder (Schepelern?), hvilket han vil undersøge og bevirke afskaffet«. — Schepelern er Georg Sophus Frederik Schepelern (1839—1900), daværende Kapellan i Kirke Helsinge, siden Holmens Provst.

Melodier, han vilde have, det tilkom nemlig ene Kirkesangeren¹. Klog er han, men som Hoff² bemærkede, ikke forstandig, thi han forstaaer ikke at bruge de rette Midler til at fremme sine Planer.

— — — — —

Din Ven.

Da det ikke er uden Interesse med dette Brev at sammenligne Martensens Indtryk af den omtalte Visitats i Rerslev, skal her hidsættes et Uddrag af hans Optegnelser fra samme Lejlighed:

»Spræsten Görz prædikede over Luc. 19 (Zacchæus): »Hvo, som redeligt søger sin Frelser, skal finde ham«. Indholdet christeligt og ganske antageligt. Men Foredraget deals noget utydeligt, deals alt for langsomt og søvnigt. Det er Foredraget, som skader ham. . . . Ungdommen fulgte ret godt med, og Enkelte gave gode Svar«.

¹) Der sigtes til Forholdene i Rørby, hvor Martensen var paa Visitats den 20. Maj s. A. I sine Optegnelser (anf. Sted) omtaler han den 77 aarige Lærer C. A. Hammer og fortsætter: »Han er i Strid med Capellan Bang angaaende Valget af Psalmemelodier. Jeg har i Anledning af Bangs Forespørgsel gjort Bang opmærksom paa, at han ikke vilkaarligt kan paalægge Kirkesangeren Psalmemelodier udenfor Choralbogen. Spræsten Røgind (Bangs Svigerfader) finder, at Bang er alt for hastig og væsentlig har Uret.« — Den omtalte Kapellan var Jacob Ludvig Bang (1833—1900), siden Sognepræst i Vollerslev-Gørslev, Sognepræsten Peter Christian Røgind (1809—74).

²) Villiam Johan Hoff (1832—1907), personel Kapellan i Vallekilde, siden Præst ved Vartov.